משרד הרווחה והביטחון החברתי

קרן שלם
מאפשרת · מחברת · אחרת
איכות חיים לאדם עם מוגבלות
שכלית התפתחותית ברשויות המקומיות

קרנות הביטוח הלאומי
פורצות דרך חברתית

משרד הבריאות
לחיים בריאים יותר

מדריך לתכנון מעונות יום שיקומיים

מאי 2022

מעון יום שיקומי במגרש נפרד

מעון יום שיקומי משולב בבניין

בעריכת אדריכלית אלונה ליפשיץ

משרד הרווחה והביטחון החברתי, הקרן לפיתוח שירותים לנכים של המוסד לביטוח לאומי, קרן שלם ומשרד הבריאות מעדכנים גרסה לשנת 2022 למדריך הכולל הנחיות לתכנון מעונות יום שיקומיים והקמתם. זאת במטרה לקדם בניית מבנים איכותיים ולפתחם לטובת הפעוטות הזכאים לכך על פי תקנות מעונות יום שיקומיים (רישוי, סל שירותים לפעוטות עם מוגבלות ותנאי טיפול בהם), התשס"ח–2008 (להלן: תקנות מעונות יום שיקומיים)[1].

מטרת עדכון הגרסה היא לקבוע תקינה שוויונית לשדרוג המבנים הפיזיים של מעונות קיימים ולתכנון מעונות חדשים ברחבי הארץ.

בברכה,

שמואל ויינגלס	**נחום עידו**	**ד"ר הדר ירדני**	**ריבה מוסקל**
מנהל הקרן לפיתוח שירותים לנכים, אגף הקרנות, המוסד לביטוח לאומי	מנהל השירות לילדים ומתבגרים, אגף קהילה, משרד הרווחה והביטחון החברתי	מנהלת המחלקה להתפתחות הילד ולשיקומו, משרד הבריאות	מנכ"לית קרן שלם, פיתוח שירותים לאדם עם מוגבלות שכלית התפתחותית ברשויות המקומיות

חברות וחברי צוות עדכון מדריך לתכנון ולהקמה של מעונות יום שיקומיים, 2022:

- דינה בן לביא – עובדת סוציאלית מנהלת תחום הגיל הרך (מלידה עד גיל שלוש), משרד הרווחה והביטחון החברתי.
- פאינה צודיקוב – מרכזת בכירה של תחום התזונה, אגף התזונה, שירותי בריאות הציבור, משרד הבריאות.
- נעמה גלצר – מנהלת תחום בריאות הסביבה מוסדות, המערך הארצי לבריאות הסביבה, משרד הבריאות.
- רונית אפרים – אחות מרכזת בכירה, המחלקה להתפתחות הילד ושיקומו, משרד הבריאות.
- ליסה סלע, נעמה מזור – מרפאות בעיסוק, מרכזות בכירות, המחלקה להתפתחות הילד ושיקומו, משרד הבריאות.
- רוני גולדברג – ממונה בכירה של תחום הגיל הרך, הקרן לפיתוח שירותים לנכים, הביטוח הלאומי.
- מיקי כהן – עובדת סוציאלית, סמנכ"לית פיתוח פיזי, קרן שלם – פיתוח שירותים לאדם עם מוגבלות שכלית-התפתחותית ברשויות המקומיות.
- עמיר יצחקי – ראש המערך הארצי לבריאות הסביבה, משרד הבריאות.
- יעקב בוריאקובסקי – מנהל תחום בכיר רישוי עסקים, משרד הבריאות.

---

[1] ראו בקישור: https://www.health.gov.il/LegislationLibrary/Shikum_03.pdf.

תוכן עניינים

פרק ראשון 3

א. מבוא 3

ב. שלבי תהליך התכנון 3

ג. ועדת ההיגוי – לאחר זכייה בקול קורא 4

ד. תפקיד ועדת ההיגוי 4

פרק שני 5

א. בחירת אתר מתאים (מגרש או מבנה) ומיקום המעון באתר 5

ב. ייעוד הקרקע או השימוש במבנה 5

ג. מיקום המגרש או המבנה 5

ד. שיפוץ מבנה קיים 6

ה. היתר בנייה וביצוע 6

פרק שלישי 8

א. טבלת פונקציות ושטחים 8

ב. פירוט הפונקציות והדרישות מהן 11

ג. גישה, חניה, בטיחות 16

ד. פירוט בנושא מערך המזון במטבח מבשל ותכנון המטבח 19

סיכום 23

נספחים 24

תקן הצטיידות למעונות יום שיקומיים 24

שירותים 1 25

שירותים 2 26

כיתות 1 27

כיתות 2 28

כיתות 3 29

פרק ראשון

א. מבוא

המדריך מפרט את העקרונות וההמלצות לתכנון של מבנה מעון יום שיקומי ולהקמתו או שיפוצו של מבנה קיים.

מעונות היום השיקומיים בישראל מונים בין 2 ל-4 כיתות, ומשרתים 20–40 פעוטות. אם יש צורך בכיתות נוספות למעון קיים, נוסף על 4 כיתות בנויות, ההמלצה היא להקים מעון נוסף באזור אחר בעיר ולא להגדיל עוד יותר את המעון הקיים. יש להקים ועדת היגוי שתלווה את כל השלבים של הפרויקט החל בשלב בחירת הקרקע או המבנה, עבור בגיבוש הפרוגרמה של המבנה וכלה בסיום ואכלוס.

ב. שלבי תהליך התכנון

לפני הגשת פרויקט ל'קול קורא' שפרסם גוף מממן, על רשות של השלטון המקומי (רשות מקומית, מועצה אזורית, עירייה) או ארגון (עמותה, גוף פרטי) שמגישים את הבקשה, לבצע תהליך תכנון ראשוני ואף מומלץ להקים ועדת היגוי ראשונית (ועדה פנימית של הרשות או הארגון). בשלב זה מתקבלות החלטות תכנוניות שונות, שנבדקות שוב מאוחר יותר, אם וכאשר מאושרת השתתפות במימון על ידי גוף ממלכתי כגון קרן שלם או קרנות הביטוח הלאומי.

במדריך זה אנו מתייחסים לתהליך התכנון הכולל הנעשה לצורך הקמת מעונות יום שיקומיים, למרות שבפועל הוא מבוצע בכמה שלבים. התכנון המוקדם נעשה לפני הגשת בקשה למימון לגופים השונים (לקרנות של הביטוח הלאומי או קרן שלם ולמשרד הרווחה והביטחון החברתי). עם אישור הבקשה (זכייה בקול קורא) נעשה התכנון בצורה מפורטת יותר.

מומלץ שהרשות או הארגון היוזמים את הפרויקט יקימו ועדת היגוי ראשונית ויצרפו לה אנשי מקצוע מתאימים מהתחומים הרלוונטיים, כגון אנשי מקצוע מאגף הרווחה או המחלקה לשירותים החברתיים בעיר, או מתחום החינוך לגיל הרך. עוד מומלץ לצרף אדריכל או מתכנן ערים לבחירת אתר מתאים.

במקרה שהרשות בונה בעצמה מומלץ לערב את מהנדס העיר ברשות.

אבני דרך לתהליך:

1. זיהוי צורך קיים על ידי רשות או על ידי גוף מפעיל – באישור משרד הרווחה והביטחון החברתי.
2. הקמת ועדת היגוי פנימית לליווי התהליך, בחירת אתר למעון, הכנת תוכנית ראשונית.
3. הגשת בקשה למימון בעקבות קול קורא שפרסמו הקרנות ומשרד הרווחה והביטחון החברתי.
4. מיון בקשות על ידי הקרנות או משרד הרווחה והביטחון החברתי.
5. לאחר שהקרנות או משרד הרווחה והביטחון החברתי מאשרים את המימון אישור עקרוני – הקמת ועדת היגוי מלאה בהשתתפות כל הנציגים הרלוונטיים וביצוע תהליך תכנון מסודר, כמפורט במדריך זה.
6. הגשת הבקשה לוועדות של הגופים הממנים לאישור המימון (זכייה בקול קורא היא אישור להגיש בקשה למימון).

7. **חתימת הסכמים בין הקרנות הממנות לגופים הנתמכים.**
8. הוצאת היתר בנייה, הכנת תכנון מפורט, הכנת מכרז והוצאתו לקבלנים.
9. בניית המעון בליווי ועדת ההיגוי, סיום הבנייה ואכלוס.

לאחר הקמת ועדת היגוי, יש למצוא אתר מתאים למיקום המעון. יש לבחור אתר ליד קריית חינוך קיימת או מתוכננת. המעון יכול לקום במגרש נפרד או כחלק מבניין משולב.

הקרן לפיתוח שירותים לנכים של המוסד לביטוח לאומי, קרן שלם ומשרד הרווחה והביטחון החברתי אינם מתחייבים למימון הקמת המעונות. האישור כפוף למדיניות ולהחלטות הנהלת הקרנות ומשרד הרווחה והביטחון החברתי. בהינתן מימון, הוא אינו מימון מלא.

ג. ועדת ההיגוי – לאחר זכייה בקול קורא

לאחר שהגוף הפונה זוכה בקול קורא, עליו להקים ועדת היגוי לליווי הפרויקט. הוועדה תפעל בשם הרשות או הגוף המפעיל את המעון ותלווה את כל שלבי הפרויקט מהרעיון ועד לבנייה וההפעלה של המעון.

הובלת תהליך לתכנון ולבינוי של מעון יום שיקומי מצריכה תִכלול ותיאום עם גורמים אלו:

- הרשות המקומית – אגף הרווחה והמחלקה לשירותים חברתיים, אגף ההנדסה, גזברות הרשות.
- משרד הרווחה והביטחון החברתי, מנהל מוגבלויות.
- המוסד לביטוח לאומי – הקרן לפיתוח שירותים לנכים.
- קרן שלם (מעונות יום שיקומיים רב-נכותיים).
- ארגון מפעיל.
- אדריכל או מתכנן שיוכל לייעץ לגבי בחירת המגרש וגודל נדרש לתכנון בשלב הראשוני.

ד. תפקיד ועדת ההיגוי

- בחירת אתר מתאים למיקום המעון.
- הכנת פרוגרמה תכנונית ואישורה.
- תכנון ראשוני של המעון המוצע.
- שילוב יועצים מקצועיים לתחומים השונים בבנייה, כגון קונסטרוקציה, מערכות אינסטלציה, מיזוג אוויר, בטיחות וביטחון ועוד, ומנהל פרויקט הבנייה.
- תכנון מפורט כולל תוכנית פיתוח.
- אומדן כספי לפי סעיפי תכנון עיקריים.
- לאחר שהגופים הממנים מאשרים את הפרויקט, יש להגיש היתר בנייה לאישור הרשות המקומית.
- ועדת ההיגוי מלווה את המכרז ואת הקמת הבניין, מבקרת בו פעמים מספר תוך כדי הבנייה כדי לראות שהעבודה מתקדמת כסדרה, ומאשרת את סיום הפרויקט ואכלוסו.

פרק שני

תקנות מעונות יום שיקומיים הן תקנות מחייבות לבנייה או שיפוץ המפרטות את סל השירותים לאוכלוסייה במעון כמוגדר בחוק. סעיפים 6–17 בפרק ג לתקנות מעונות יום שיקומיים מפרטים את הדרישות למבנה המעון ומתקניו.

תקנות והוראות לצורך בינוי: כל בנייה במדינת ישראל חייבת לעמוד בהוראות חוק התכנון והבניה, התשכ"ה–1965 (להלן: חוק התכנון והבניה), והתקנות לפיו.

הבנייה או השיפוץ יעשו בקרקע או בבניין שמתאימים לייעוד של מבני ציבור – ייעוד מבני ציבור אשר מסומן בחום או בכתום בתשריט של תוכנית מפורטת או תוכנית מתאר בתוקף. תוכנית זו ידועה בשם תב"ע (תוכנית בינוי עיר).

א. בחירת אתר מתאים (מגרש או מבנה) ומיקום המעון באתר

במקרה של בנייה חדשה יש לקבל קרקע בהקצאה מהרשות המקומית או לרכוש קרקע מתאימה בעלת הייעוד 'מבני ציבור'. במקרה של מבנה קיים, יש לוודא שייעוד הקרקע שהמבנה נמצא עליו מתאים לייעוד מבני ציבור.

במקרה שבונים את המעון השיקומי במבנה משולב המשמש לצרכים אחרים, מבנה קומות או קריה, יש להבטיח שמעון היום השיקומי ימוקם בקומת הקרקע. רוב הפעוטות שיגיעו למעון השיקומי אינם מתניידים בעצמם בקלות, ויש להם הרבה ציוד נלווה. הפעוטות מגיעים למעון עם מלווים שצריכים להעלות את הציוד ולהוריד אותו ואת הילדים מרכבי ההסעה.

ההורדה מההסעה וההעלאה אליה דורשות בקרה של אנשי צוות. הקרבה של מבנה המעון לסביבת החניה או למקום שמגיעות אליו ההסעות חשובה וצריך לשקול אותה בעת איתור האתר או המבנה המתאים למעון.

ב. ייעוד הקרקע או השימוש במבנה

יש לוודא שהייעוד של הקרקע שעליה מוקם המעון, מתאים לייעוד מבנים ומוסדות ציבור. מעון שנמצא במבנה קומות שבו יכולים להיות גם ייעודים או שימושים אחרים לקרקע, חייב להיות בייעוד למבנים ומוסדות ציבור.

אם הייעוד של הקרקע אינו מתאים לייעוד מבני ציבור אפשר לשנות את הייעוד באמצעות הגשת בקשה לשינוי תוכנית מפורטת של הקרקע. תהליך זה אורך בדרך כלל שנים אחדות. אם ייעוד הקרקע של מבנה קיים אינו מתאים לייעוד מבנים ומוסדות ציבור ואינו מאפשר שימוש למעון, ניתן להגיש בקשה לקבלת 'היתר לשימוש חורג' (ראו הסבר בסעיף **ד** בפרק זה).

ג. מיקום המגרש או המבנה

המגרש ימוקם באזור מפותח מבחינת התשתיות השונות. יש לבחור מיקום מתאים במרחב, כחלק מקריית חינוך מתוכננת או קיימת. אם אין אפשרות כזאת, יש לדאוג לקרבה לצירי תנועה ראשיים, לגישה עבור הסעות הפעוטות וגישה עבור הצוות לתחבורה ציבורית. גודל האתר צריך להתאים לגודל המבנה המתוכנן, לפי הפרוגרמה המופיעה בהמשך (פרק שלישי, שורה אחרונה בטבלה).

טופוגרפיה: יש להעדיף מגרש מישורי בעל מפלס אחד לצורך בניית המעון.

אם הוחלט למקם את המעון בבניין קומות, המשרת שימושים נוספים, יש לכלול בתכנון שטח גדול יותר בקומת הכניסה עבור אזור כניסה, מעליות, מדרגות וחדרי מבוא לכל אחד מהשימושים במבנה. רצוי מאוד למקם את המעון השיקומי במפלס הרחוב בקומת הכניסה או קרוב אליה ככל האפשר.

לכל מבנה חדש יש להוציא היתר בנייה.

יש להימנע ממיקום בסמוך למתקני קרינה ושנאי חשמל.

אין להעביר במגרש המעון קווי חשמל על קרקעיים, מים, ביוב וניקוז ציבוריים.

ד. שיפוץ מבנה קיים

כל שיפוץ שבו מגדילים או משנים את שטח המבנה בכל צורה, כולל סגירת מרפסת, מחייב היתר בנייה. למשל שינויים במעטפת המבנה, שינויים במערכות האינסטלציה ותוספת מעלית דורשים היתר בנייה. גם אם השיפוץ אינו דורש היתר בנייה, יש לוודא שהייעוד או השימוש של המבנה מתאים להגדרה של מבני ציבור לפי תוכניות מפורטות בתוקף (מסומן בצבע חום או כתום בתשריט).

היתר לשימוש חורג

אם הבניין קיים ומתאים לשמש כמעון יום שיקומי, אך התוכנית אינה מייעדת את הקרקע למבני ציבור, ישנה אפשרות להגשת היתר לשימוש חורג (כפי שצוין בסעיף **ב** לעיל), לתקופה קצובה של חמש שנים בדרך כלל, ולעיתים לחמש שנים נוספות. במקרה כזה, יש להגיש בקשה לשימוש חורג. **אי אפשר להוסיף שטח למבנה בהליך של היתר לשימוש חורג** (למעט מרחב מוגן מוסדי, להלן: ממ"מ), אלא רק לשנות את שימוש הקרקע שלו. לפי חוק התכנון והבניה, הליך כזה מלווה בפרסום הבקשה כדי לאפשר לציבור להציג התנגדויות לשינוי, אם יש. אם יתקבל אישור לשימוש החורג, ייתכן שילווה בדרישה של הרשות המקומית לתשלום היטל השבחה.

ההיתר לשימוש חורג ניתן לזמן מוגבל בלבד, לשם פתרון בעיה נקודתית. אם נדרש לשנות את ייעוד קרקע המבנה באופן קבוע, הליך זה יאפשר פסק זמן שבו אפשר להגיש תוכנית מפורטת ולבצע את שינוי הייעוד. אם אין אפשרות לשנות את ייעוד הקרקע, רשות הרישוי יכולה לא לאפשר שימוש חורג כלל או לא להאריך אותו לחמש שנים נוספות לאחר שניתן בפעם הראשונה.

ה. היתר בנייה וביצוע

אם נדרש היתר בנייה באחת מהאפשרויות לעיל, יש להגיש את הבקשה לרשות הרישוי ולעמוד בכל הדרישות של ההיתר, עד לקבלת היתר בנייה.

אין להתחיל בבנייה ללא קבלת היתר בנייה וכל האישורים הנדרשים, ואין לאכלס בניין ללא קבלת טופס 4 ותעודת גמר שמציינת שכל הדרישות שהיו בהיתר הבנייה אכן מולאו.

דרישות אלה כוללות ביקורת על נושאים שונים ובדיקתם, כגון היציבות ההנדסית של הבניין, עמידה בדרישות המיגון (פיקוד העורף – הג"א), דרישות נגישות לאנשים עם מוגבלויות, דרישות

הרשות הארצית לכבאות והצלה, דרישות משרד הבריאות לרבות דרישות לגבי תכנון מטבחים, דרישות איכות סביבה, דרישות לבנייה ירוקה ועוד. כיוון שדרישות אלה יכולות להשתנות, הרי שקבלת היתר בנייה מבטיחה שבכל תקופה נתונה, יעמוד מבנה המעון השיקומי בכל החוקים והתקנות הנדרשים בזמן בנייתו. למשל, לאחרונה נוספה דרישה חדשה להיתרי בנייה שנכנסה לתוקף במרץ 2022 – עמידה בתקן של בנייה ירוקה.

לאחר קבלת היתר בנייה, ולאחר עריכת תכנון מפורט לביצוע הכולל את כל פרקי העבודה, מקובל לבצע מכרז בין קבלנים לקבלת הצעות מחיר לכל הפרויקט, ולאחר קבלת צו התחלת עבודה להתחיל בבנייה. בהוראות ההיתר ישנן הוראות הנוגעות גם לפיקוח על הבנייה שנעשה בליווי של מהנדסים ויועצים שונים. לאחר סיום הבנייה וקבלת כל האישורים הנדרשים מהרשויות שבודקות את הבניין, כל אחת בתחומה (למשל, פיקוד העורף בודק את המיגון, הרשות הארצית לכבאות והצלה בודקת את סידורי בטיחות האש, משרד הבריאות בודק את המטבח והתנאים התברואיים, חדרי ההחתלה, השירותים הסניטריים וכדומה), הרשות המקומית מוציאה טופס 4, תעודת גמר וחיבור תשתיות של מים וחשמל למבנה. לעיתים תעדיף הרשות המקומית להוציא טופס אישור אכלוס. כך אפשר לוודא שהבניין עומד בכל הדרישות והתקנות, והוא מוכן לקבלת הפעוטות והצוות.

פרק שלישי

א. טבלת פונקציות ושטחים

	הפונקצייה	על פי תקנות מעונות יום שיקומיים 2008	גודל מרבי מומלץ (2 כיתות)	גודל מרבי מומלץ (3 כיתות)	גודל מרבי מומלץ (4 כיתות)	הערות
	מקבץ כיתות	**שטח (מ"ר)**	**שטח (מ"ר)**	**שטח (מ"ר)**	**שטח (מ"ר)**	**הערות**
1	כיתת אם עד 10 פעוטות	45	90=2*45	135=3*45	180=4*45	(30 מ"ר – עד 6 פעוטות בכיתה).
2	חדר החתלה, שירותים ורחצה בצמוד לכל כיתה	10	20=2*10	30=3*10	40=4*10	עמדת החתלה או ספסל החתלה; אמבט לרחצת פעוטות, מקלחת או אגנית רחצה לא מנירוסטה; אסלה נמוכה עם הפרדה בקיר או מחיצת פרטיות; כיור נמוך; ארון אחסון; מידוף.
3	חדר אחות ותזונאית		15	15	15	חדר אחות בקרבת הכיתות כולל עמדה לתזונאית (דיאטנית).
4	מחסן כיתה צמוד לכל כיתה	4	20=2*10	30=3*10	40=4*10	אחסון המיטות או מזרני השינה ייעשה במתקנים.
5	חדר פרטני צמוד לכל 2 כיתות		7	7	14=2*7	חדר בגודל 7 מ"ר לכל 2 כיתות.
6	"נישה" להליכונים ועמידונים אישיים		10	15	20	5 מ"ר בצמוד לכל כיתה, ליד הכניסה לכיתה, אם צריך.
	סך הכול שטח	**59**	**162**	**232**	**309**	
	מקבץ מנהלה	**שטח (מ"ר)**	**שטח (מ"ר)**	**שטח (מ"ר)**	**שטח (מ"ר)**	**הערות**
7	חדר מנהלה	10	10	12	12	
8	מזכירות/ עמדת קבלה			10	10	בכפוף להתחייבות להעסיק מזכירה (לא כלול בתקן).
9	חדר צוות וחדר ישיבות (כולל מטבחון)	9	15	25	25	ניתן למקם במקבץ של חדרי הטיפול.
10	חדר עבודה סוציאלית	10	10	10	10	העסקת 2 עובדים סוציאליים – שני חדרים.

11	שטח אחסון, אב בית	8	15	20	25	
12	שירותי צוות	4	5 (1 רגיל/ 1 נגיש)	12	12	עד 35 עובדים: 1 לגברים, 2 לנשים, 1 מהם נגיש – בהתאם לשינויים בהוראות למיתקני תברואה (הל"ת), התשס"ז–2007 (להלן: הל"ת)[2].
13	מטבח, מזווה ומיקום ייעודי לעגלות חלוקת מזון	16	3 , 6 ,16 בהתאמה	4 ,7 ,26 בהתאמה	5 ,7 ,26 בהתאמה	מיקום עגלות חלוקת מזון יתוכנן כנישה בסמוך למטבח, בהתאם לנפח העגלות.
14	חדר כביסה		5	7	7	
15	מבואה רב-תכליתית (התכנסות, אירועים וחלל לפעילויות)		30	50	70	
	סך הכול שטח	**57**	**115**	**183**	**209**	
	מקבץ חדרי טיפול	**שטח (מ"ר)**	**שטח (מ"ר)**	**שטח (מ"ר)**	**שטח (מ"ר)**	**הערות**
16	ריפוי בעיסוק/ חדר טיפולים	12	15	15	15	במעון של 4 כיתות יהיו לפחות 2 חדרי טיפול. ניתן למקם בממ"מ.
17	פיזיותרפיה/ חדר טיפולים	12	25	25	25	מומלץ למקם בממ"מ.
18	קלינאות תקשורת/ חדר טיפולים		10	20=2*10	20=2*10	במעון תקשורת ניתן להוסיף חדר. ניתן למקם בממ"מ.
19	מחסן לציוד		10	10	10	
20	סנוזלן (חדר ומבואה)		5 ,15 בהתאמה	5 ,15 בהתאמה	5 ,15 בהתאמה	מבואה יכולה לשמש כחדר חושך.
21	חדרי תצפית			(5)	(5)	בשנים האחרונות הוחלט לוותר על חדרי תצפית לכיתות בגלל בעיות של פרטיות. אם נדרש חדר תצפית הוא יהיה צמוד, בדרך כלל, לחדר טיפולים.
22	אחסון מושבי בטיחות		6	12	12	בכניסה אל המעון יוסדר חלל אחסון או נישה במבנה

[2] ראו בקישור: https://architecture.org.il/sites/default/files/law_halat_hok.pdf.

						עבור מושבי בטיחות הרכב של הפעוטות ובהם מדפים להעמדת מושבי הבטיחות. חלל זה יהיה מוגן מנזקי טבע. יש להתחשב במידות מושבי הבטיחות של התינוקות והפעוטות (גובה ועומק) בתכנון המדפים. לחדר זה תהיה גישה ישירה וחיצונית בסמוך למקום ההורדה והאיסוף של הפעוטות.
	סך הכול שטח	**24**	**86**	**107**	**107**	
	סך הכול נטו	**140**	**363**	**522**	**625**	
	סך הכול ברוטו (1.4*)	**196**	**508**	**731**	**875**	
	חצר	**שטח (מ"ר)**	**שטח (מ"ר)**	**שטח (מ"ר)**	**שטח (מ"ר)**	**הערות**
23	חצר כיתה או חצר משותפת	25	80=2*40	=3*40 120	=4*40 160	בחצר המעון יהיו אזורים מוצלים המונעים חשיפה ישירה לקרינת שמש, לפחות 25% משטח החצר ו- 70% מסביבת מתקני המשחקים ומרחב המשחק החופשי של הילדים.
	שטח מגרש מינימלי נדרש		**1 דונם**	**1.2 דונם**	**1.5 דונם**	במקרה של בנייה של מעון יום שיקומי במסגרת מבנה רב קומות, יש לבנות את מעון היום השיקומי בקומת הקרקע של המבנה המשולב.

* הפער בין הנטו לברוטו: קירות החוץ וקירות הפנים של המבנה, כניסות לחדרים ומעברים, מדרגות, מעליות וחדרי חשמל וחדרי מכונות (אם יש).

זו הפרוגרמה המומלצת, אך לעיתים כשאי אפשר לבנות בהתאם לה בשל שטח קטן, יש מינימום הכרחי שנקבע בתקנות לחוק, כפי שמופיע בטבלה בעמודה "על פי תקנות מעונות יום שיקומיים 2008".

ב. פירוט הפונקציות והדרישות מהן

1. כיתות אם ופונקציות צמודות

על פי תקנות מעונות יום שיקומיים, שטח הכיתה הוא 45 מ״ר לכל 10 פעוטות. בכיתה תהיה פינת מטבחון (כיור שיש וארון בעל 2–3 דלתות), תכנון מטבחון הכיתה יהיה בהתאם להוראות המפורטות בסעיף המטבח (בהמשך פרק זה). הכיתה תתוכנן כחלל פתוח ותהיה יציאה ישירה מהכיתה לחצר. עיצוב הפנים יהיה בטיחותי ופונקציונלי הן לפעוטות והן לצוות.

2. חדר החתלה, שירותים ורחצה

לכל כיתה במעון יהיה חדר החתלה, שירותים ורחצה בשטח של 10 מ״ר הכולל: עמדת החתלה (אפשרות לעמדה כספסל החתלה, בהתאמה לאוכלוסייה, לתפקוד ולגיל), עמדת רחצה, 2 כיורים, אסלה מוקטנת המאפשרת פרטיות. בחדר יהיה חלון שמאפשר למטפלת קשר עין עם הכיתה. יש להתקין נקודות חיבור בטיחותיות למכשור רפואי הדורש חשמל: 2 נקודות בצמוד למשטח ההחתלה ו-2 נקודות בסמיכות לאסלות.

התכנון צריך לאפשר שמירה על אינטימיות, צניעות ופרטיות, וכן קשר טיפולי-אישי הממוקד רק בפעוט ולאפשר תרגול של תפקודי עצמאות עם הפעוט (רחצת ידיים, צחצוח שיניים, תהליכי גמילה ועוד) המתבטא בנגישות מתקני הטואלטיקה וגובה התקנתם בקיר (נייר ניגוב ידיים, מראה וכדומה).

מחדר ההחתלה, שירותים ורחצה, יהיה חלון שמאפשר למטפלות קשר עין עם הכיתה.

מחיצות – אם יש 2 אסלות, יהיו ביניהן מחיצות מחומרים עמידים ורחיצים. המחיצות לא יוצמדו לרצפה ובהתקנתן יותירו רווח של 20 ס״מ מפני הריצוף.

גימור הקירות – יהיה באריח חרסינה או קרמיקה בגובה של 2 מטר.

שטח החלונות – 10% מהמשטח הכולל של חדרי השירותים. יש חשיבות לאוורור טבעי ולתאורה טבעית, נוסף על מערכות מיזוג ואוורור.

רחצה – ישנן שתי תצורות לתכנון החדר, האחת לפעוטות עם אגנית רחצה והשנייה לפעוטות מהלכים, עם מקלחון.

אמבט לרחצת הפעוטות – אגנית רחצה לא מנירוסטה. האמבט ישמש לשטיפת הפעוט ויהיה מותאם לשימוש המטפלת במצב עמידה. הוא יכלול משטח מונע החלקה ויהיה בגודל מתאים כך שיוכל להכיל מושב רחצה בטיחותי המתאים לצורכי הפעוטות במעון. באמבט תהיה אספקה של מים חמים וקרים. מערכת אספקת המים תתוכנן בהתאם לדרישות ותקנות חוק התכנון והבניה, כולל תכנון אביזרים מונעי כוויות.

מקלחת – אם תותקן, תהיה בגובה אפס מהריצוף ותכלול שיפועים מתאימים הן מבחינת נגישות והן למניעת הצפה בחדר הרחצה, כולל ריצוף נגד החלקה, מאחז מותאם לפעוטות ומחיצה לפרטיות מחומר רחיץ, עד לגובה 70 ס״מ.

משטחי החתלה – משטח ההחתלה יהיה ללא זוויות וללא פינות חדות. גודל מומלץ למשטח החתלה הוא 120 ס״מ אורך על 60 ס״מ רוחב. גובה מומלץ מהרצפה הוא 85 ס״מ. לעמדת ההחתלה המוגבהת צריך להיות סף (אך לא מעקה) רק בגובה המזרן.

רצוי לתכנן את מיקום עמדות ההחתלה כך שיתאפשר לצפות בנעשה בכיתה באמצעות מראה חד כיוונית, לנוחיות המטפלים. יש לקבוע ליד העמדה מתקן לגליל נייר (המשמש בתהליך ההחתלה).

ארונות אחסון אישיים – לציוד של כל פעוט (כגון חיתולים חד פעמיים, ביגוד להחלפה).

חימום – יותקן בכל חדר.

כפתור מצוקה – מומלץ להתקין אינטרקום המקשר בין החדר לכיתה.

אסלת פעוטות – כמקובל במעונות יום.

כיורי פעוטות – בכל חדר נדרשים 2 כיורים לרחיצת ידיים, לפחות אחד בגובה מותאם לפעוטות (ללא משטח וללא שיש היקפי המחבר ביניהם). לכל כיור תהיה אספקת מים חמים וקרים כנדרש בהוראות הל״ת ויותקנו ברז עם וַסָת חום ומראה בגובה של הפעוטות (מאפשרת ״היזון חוזר״ לפעוט).

מתקני טואלטיקה – התכנון צריך לקחת בחשבון מיקום של הפריטים האלה: פח אשפה עם מכסה ומדרס רגל (גם עבור חיתולים חד פעמיים), מְכָלים לחומרי חיטוי, מתקני נייר טואלט (ליד האסלות), סבוניות ומתקני נייר לניגוב ידיים בגובה הפעוטות (ליד הכיורים), מקום סגור ומאוורר למברשות שיניים.

ארון נעול – התקנת ארון ננעל לאחסון כלי ניקוי, חומרי ניקוי וחומרי טואלטיקה. עדיף לאחסן את כל המוצרים האלה במחסן ולא בחדר ההחתלה והשירותים.

ראו סקיצות לדוגמה של סידור חדר רחצה: שירותים 1, שירותים 2 בפרק הנספחים.

3. חדר אחות ותזונאית

החדר ימוקם בסמיכות לכיתות וישמש גם את התזונאית. גודלו יהיה 15 מ״ר. בחדר יהיו: מיטת בדיקה, מתקן לגליל נייר למיטה, כיור סטנדרטי כולל משטח עבודה, מתקן לנייר ניגוב ידיים, סבוניה, מראה מעל הכיור, נקודת חמצן ושאיבה וכן מסילה לאינפוזיה בסביבת מיטת הבדיקה. כמו כן נדרשים מאזניים ומד גובה.

בחדר יהיו גם ארון אחסון משולב בדלתות שאפשר לנעול, 4 שקעי חשמל ליד מיטת הבדיקה ו-4 שקעי חשמל ליד שולחן העבודה, מקרר קטן לתרופות. נדרש מחשב ושלוחת קו טלפון נייח, אינטרקום המחובר לכיתות, לחצן מצוקה לשירותי הצלה.

הפעלת ציוד רפואי – התכנון יתבסס על פי דרישות משרד הבריאות הרלוונטיות לציוד זה (גנרטור חירום, גזים רפואיים כגון חמצן).

4. מחסן כיתה

בצמוד לכל כיתה יהיה מחסן בגודל 10 מ״ר, על פי הפרוגרמה. מומלץ לתכנן במחסן מעמד לאחסון מזרנים.

ארון נעול – התקנת ארון ננעל לאחסון כלי ניקוי, חומרי ניקוי, חומרי טואלטיקה (יש לאחסן במחסן ולא בחדר ההחתלה והשירותים).

5. חדר פרטני

חדר בגודל 7 מ״ר, אחד לכל שתי כיתות אם, עם כניסה נפרדת מכל אחת מהכיתות. חדר זה יכול לשמש כחדר מנוחה או כחדר לפעילות נפרדת ושקטה עם פעוט אחד או יותר. רצוי שיהיה חלון בין חדר זה לכיתה (במעון תקשורת, יהיה חדר פרטני לכל כיתת אם).

6. נישות לאחסון ציוד שיקומי

נישות בגודל 6 מ״ר, פתוחות למסדרון, צמודות לכיתות. אלה נישות ייעודיות לאחסון הליכונים ועמידונים, כך שלא יפריעו לתנועה במסדרונות או לכניסה לכיתות.

ראו סקיצות לדוגמה של סידור חדר כיתת אם עם הפונקציות הנלוות: כיתות 1, כיתות 2, כיתות 3 בפרק הנספחים.

7. חדר מנהלה

חדר בגודל 10–12 מ״ר, לפי גודל המעון. מומלץ שהפונקציות המנהלתיות ירוכזו במקבץ אחד : חדר מנהלה, חדר עבודה סוציאלית, חדר צוות, מטבחון צוות, שירותי צוות ואורחים. חדר המנהלה ימוקם בכניסה ויאפשר תצפית על הכניסה ועל מרחב המעון.

8. חדר מזכירות/עמדת קבלה

חדר בגודל 10 מ״ר ובלבד שהמעון זקוק לפונקצייה הזאת ומתחייב להעסיק מזכיר או מזכירה. מומלץ שהחדר ימוקם מול הכניסה למבנה כך שיקבל את פני הבאים, ותוכל להיות ממנו תצפית על הנכנסים והיוצאים משטח המעון.

9. חדר צוות וחדר ישיבות (כולל מטבחון)

חדר בגודל 15–25 מ״ר, לפי גודל המעון. החדר ישמש את אנשי הצוות של המעון לפגישות מקצועיות, להדרכה, להפסקות ולמנוחה. מומלץ למקם את המטבחון להכנת שתייה וארוחות קלות לצוות בחדר זה. לעיתים החדר ישמש גם להדרכת הורים בשעות שבהן המעון אינו פעיל, לכן יש למקם אותו קרוב לכניסה כך שיהיה נגיש לבאים ויהיה קל למצוא אותו.

10. חדר עבודה סוציאלית

חדר בגודל 10 מ״ר, לעובד סוציאלי אחד, ואם יש שניים, נדרשים שני חדרים בגודל זה. חדרי הטיפול מיועדים לטיפול אישי, לטיפול משפחתי ואף לטיפול בקבוצות. מומלץ לתכנן את חדרי הטיפול כמקבץ, בסמיכות לכיתות המעון.

11. חדר אחסון, חדר לאנשי תחזוקה

חדר בגודל 15 מ״ר, מקום לאחסן ציוד שקשור בתחזוקת הבניין ולא ציוד לפעילות שוטפת. על החדר להיות נעול כיוון שייתכן שיהיו בו חומרי ניקוי וכלי עבודה חדים. בחדר צריכה להיות גם פינת עבודה לאב או אם הבית.

12. שירותי צוות

גודל השירותים ומספר התאים יהיו בהתאם להוראות הל״ת. לכל 35 אנשי צוות נדרשים תא שירותים אחד לגברים, תא אחד או שניים לנשים ותא אחד מונגש לנכים לשימוש שני המינים.

מומלץ למקם את השירותים בקרבת חדר הצוות וחדר הישיבות, קרוב למקבץ המנהלה ולא ליד אזור המטבח והכנת האוכל. יש לקחת בחשבון שצוות העובדים והמתנדבים גדול במעונות יום שיקומיים. לעיתים היחס בין אנשי הצוות לפעוטות הוא 1:1.

13. מטבח, מזווה, מקום לעגלות חלוקת מזון

חדרי המטבח יהיו בגודל כולל של 25–38 מ״ר, לפי גודל המעון. ההנחיות המקצועיות בנוגע למערך מזון של מעון יום שיקומי קובעות כי יהיה מטבח מבשל. יתרונות המטבח המבשל הן: טריות, גיוון, שליטה על חומרי גלם, על תהליך הבישול והכנת הארוחות והתאמה לצרכים התזונתיים של הפעוטות. תכנון נכון של המטבח יבטיח מימוש דרישות התזונה ותנאי התברואה הנאותים וכן ייתן מענה לכל אשר נדרש בטיפול במזון: קבלה, אחסון, הכנה והגשה.

הכנת המזון במעון יום שיקומי תהיה מדי יום, לאותו יום בלבד. שעת הגשת המזון תהיה סמוכה לשעת סיום ההכנה. שיטות ההזנה המקובלות הן הכנת המזון וחלוקתו למנות במטבח, או הכנת מזון במטבח וחלוקתו למנות בכיתה.

המטבח, כחלק ממערך המזון במעון, יתוכנן בהתאם לכל דין בנושא תברואת מזון ותזונה.

ראו המשך פירוט לגבי מערך המזון במטבח בפרק זה, בסעיף **ד**.

14. חדר כביסה

חדר בגודל 5–7 מ״ר. מקום למכונת כניסה ומכונת ייבוש. נדרש אוורור מתאים.

15. מבואה רב תכליתית

חלל בגודל 30–70 מ״ר שיהיה מקום להתכנסות ולאירועים וישמש חלל לפעילויות שונות. המבואה תהיה בכניסה למעון, ״לב ליבו״ של המעון. המבואה תשמש מרחב פתוח, אלטרנטיבה למרחב משחקים בימי חורף קרים או בימי קיץ חמים, לצורך התכנסויות ולפעילות עם ההורים.

בתכנון המבואה יש להמעיט בפתחים כדי לאפשר מרחב פעילות ללא אחסון ופתחים. חלל המבואה לא ישמש לאחסון ציוד שיקומי. במקרה של בנייה בקומות, תהיה מבואה בכל קומה, בצמוד לאזור המעליות והמדרגות המשמש לתנועה אנכית.

16. ריפוי בעיסוק/ חדר טיפולים

חדר בגודל 15 מ״ר, לפי גודל המעון. במעון של 4 כיתות יהיו לפחות 2 חדרי טיפולים, כפי שקובע התקן. בדרך כלל במעונות של 3 ו-4 כיתות, יש חדרי טיפולים רבים יותר.

כיוון שחדר הריפוי בעיסוק הוא גדול יחסית, פונקצייה זאת יכולה להתקיים בממ״מ. אם יש ציוד בחדר, הוא צריך להיות מאוחסן לאורך הקירות ובגובה. אחסון זה מאפשר להשתמש בחדר כממ״מ בקלות, במקרה הצורך.

17. פיזיותרפיה/ חדר טיפולים

חדר בגודל 25 מ״ר. בדרך כלל חדר פיזיותרפיה הוא חדר הטיפולים הגדול ביותר, ולכן פונקצייה זו יכולה להתקיים בממ״מ.

בחדר זה יש בדרך כלל ציוד רב. יש לתכנן עבור הציוד אחסון מסודר לאורך הקירות ובגובה כדי שיהיה אפשר להשתמש בחדר כממ״מ במקרה הצורך. יש לאפשר זוויות לצילום לפחות משתי פינות החדר.

18. קלינאות תקשורת/ חדר טיפולים

חדר בגודל 10 מ״ר. אפשר לקיים בחדר טיפול פרטני או לבצע הדרכה. החדר יהיה בעל קירות ישרים לתליית עזרים שונים, כגון מראות וכדומה, ויכלול מקומות אחסון מתאימים. גם חדר זה יכול להיות ממוקם בממ״מ במקרה הצורך.

19. מחסן לציוד

חדר בגודל 10 מ״ר. מטרת החדר היא לאחסן ציוד שאינו נדרש במיוחד בחדרים האחרים.

20. סנוזלן: חדר ומבואה

חדר בגודל 15 מ״ר ומבואה בגודל 5 מ״ר. המבואה יכולה לשמש גם כחדר חושך והמעבר דרכה ישמש הכנה לחדר הסנוזלן. רצוי לתכנן חדר ללא חלונות כיוון שמומלץ שתהיה בו תאורה מלאכותית בלבד. מובן שיש לדאוג לפתרונות אוורור חליפיים. לא מומלץ להשתמש בחדר זה כממ״מ : יש בחדר ציוד ייחודי רב שאי אפשר לאחסן בשעת חירום וכן כיוון שעדיף שבממ״מ יהיה חלון.

21. חדר תצפית

חדר בגודל 5 מ״ר, אינו מחושב בפרוגרמה. בשנים האחרונות הוחלט לוותר על חדרי תצפית לתוך כיתות האם בגלל שיקולים של פרטיות. אם נדרש חדר תצפית, הוא יכול להיות צמוד לאחד או יותר מחדרי הטיפולים. בתכנון כזה התצפית היא פרטנית ופרטיות שאר הפעוטות נשמרת.

22. אחסון מושבי בטיחות

בכניסה אל המעון יוסדר במבנה חלל אחסון או נישה עם מדפים להעמדת מושבי בטיחות הרכב של הפעוטות. חלל זה יהיה מקורה ומוגן מרוחות וגשם. יש להתחשב במידות מושבי הבטיחות של התינוקות והפעוטות (גובה ועומק) בתכנון המדפים. לחדר זה תהיה גישה ישירה וחיצונית בסמוך למקום ההורדה והאיסוף של הפעוטות.

23. חצר כיתה, חצר משותפת

לכל כיתה צריכה להיות יציאה לחצר משלה. מומלץ להתקין בחלק משטח החצר גגון או פרגולה. ההצללה בחצר תעמוד בדרישות המפורטות בסעיף ההצללה (בהמשך פרק זה).

נוסף על חצרות הכיתות, יכולה להיות חצר משותפת לפעילויות למען כלל המעון. במקרה של בניית מעון במבנה קומות, כנראה שלא יהיו חצרות משותפות ויהיו רק חצרות כיתות שפעמים רבות הן במרפסות מעל חלקים אחרים בבניין. במקרה כזה כדאי שחלק מהחצר תהיה מגוננת אפילו בעציצים גדולים.

החצר משמשת מרחב מעשיר ומשלים לפעילות בכיתה ואפשר לנצלה במרבית חודשי השנה, למעט בימים שבהם מזג האוויר מונע זאת. החצר תהיה בנויה בצורה בטוחה ופונקציונלית על פי צורכי הפעוטות ותאפשר התניידות ושליטה במרחב הן לפעוטות והן לצוות.

ארגז חול – ייבנה ויתוחזק בהתאם לדרישות המפורטות בחוזר של ראש שירותי בריאות הציבור[3] ולפי מסמך "מניעת מפגעים תברואיים בארגזי חול במעונות יום" (2019).

מצע חצר המשחקים – לא יאפשר חפירה או הטמנת צואה, זיהום ומפגעים אחרים.

מתקני החצר – כל מתקני החצר צריכים מחד גיסא לספק חוויה אתגרית לפעוט ומאידך גיסא להגן עליו מסיכונים. מתקני חצר קבועים חייבים לעמוד בתקן של מכון התקנים (ת"י 1498). כל המתקנים ימוקמו תחת הצללה כדי למנוע כוויות מהפעוטות המשחקים בהם ובלאי של המתקנים.

צמחייה – יש להימנע מעצים ומצמחייה דוקרניים ורעילים, או מכאלה שגורמים לאלרגיות. מומלץ להתייעץ עם הרשות המקומית לגבי סוגי עצים מומלצים בכל אזור גיאוגרפי. מומלץ לשתול עצים וצמחייה בעלי ערך מוסף, כגון עצי בוסתן ופרי, צמחיית תבלינים וריח.

הצללה – בחצר המעון יהיו אזורים מוצלים המונעים חשיפה ישירה לקרינת שמש, לפחות 25% משטח החצר ו-70% מסביבת מתקני המשחקים ומרחב המשחק החופשי של הילדים. יש לתת את הדעת לכיוון השמש ביחס לחצר, להצללה הטבעית שהמבנה מספק ולצל שהעצים מספקים בשעות הפעילות. ההצללה במעון תעמוד בדרישת תקנות התכנון והבניה למתקני הצללה והנחיות לתכנון מוסדות חינוך בתחומי בריאות הסביבה (פרק גני ילדים), 1997, או כל מסמך שיחליף הנחיות אלו.

אחסון בחצר – יש להקצות מקום לאחסון מתקני משחק ניידים בחצר, רצוי בסמוך ליציאה מן הכיתה, באופן זמין לשימוש.

כיור – מומלץ להתקין כיור מים לעבודה עם הילדים.

אוורור – אם נדרש אוורור בחוץ, יותקנו מאוררים בגובה, על קיר הצמוד לפרגולה או להצללה.

ג. גישה, חניה, בטיחות

1. רחבה להורדת פעוטות והעלאתם

הפעוטות מגיעים אל המעון בהסעה, לרוב ביותר מהסעה אחת בו-זמנית. נדרשים 2 (מומלץ 3) מקומות חנייה נגישים להורדת הפעוטות בצמוד לכניסה. הורדה מרכב ההסעה תהיה על פי חוק הסעה בטיחותית לילדים ולפעוטות עם מוגבלות, התשנ"ד–1994. יש לאפשר עצירה בו-זמנית של שני רכבים (לפחות) וכן יציאה בטוחה של כל רכב אשר סיים להוריד פעוטות, מבלי לנסוע לאחור ולסכן חיי אדם.

יש לתכנן אזור הורדה בטוח בצמוד לכניסת המעון באחד משני האופנים: כניסה ויציאה – מפרץ הורדה לעגינה של לפחות שני רכבי הסעות או סוּבָּה – מעגל תנועה לעגינה של לפחות שני רכבים.

התכנון צריך לקחת בחשבון שהירידה מהרכב תהיה תמיד מצד ימין. שביל הגישה למעון יהיה מקורה ממקום הורדת הפעוטות ועד לפתח הכניסה אל הבניין. יוגדר שטח לרכב חירום כולל דרך גישה מתאימה וללא מכשולים מהשער המיועד[4].

---

[3] חוזר ראש שירותי בריאות הציבור 17/11 "סטנדרטים לנושאי תברואה למסגרת חינוכית - מעונות לגיל הרך" (21.12.2011) http://www.health.gov.il/hozer/bz17_2011.pdf.

[4] ראו גם ס' 5 להוראות הרשות הארצית לכבאות והצלה 523 "סידורי בטיחות אש במוסדות חינוך" (8.2014) https://www.gov.il/BlobFolder/policy/directive_523/he/Directive523.pdf.

2. גודל המגרש

מעון יום שיקומי יתוכנן במגרש המאפשר שטחי חוץ עבור סוּבֶּה (מעגל תנועה להורדה בטוחה של פעוטות מרכבי הסעות), חצרות, כניסות. שטח מינימלי נדרש עבור 4 כיתות: כדונם וחצי. אם המעון הוא חלק ממבנה משולב בקומות, יידרש שטח נטו גדול יותר למעון. אך גם במקרה כזה יש לשמור על ההנחיות לגבי גישה להורדת פעוטות והעלאתם, הוראות לגבי גישות לחניה ולמבנה וכדומה. תכנון חניה עבור צוות ואורחים יהיה במסגרת היתר הבנייה למבנה.

3. כניסות למגרש או למבנה

למגרש המעון יהיו שתי כניסות. האחת, כניסה ראשית אל המבואה של המעון להולכי רגל והאחרת, כניסה ישירה מחצר המשק אל מחסן המטבח. שתי הכניסות תהיינה נפרדות זו מזו, בחזיתות שונות. הכניסה לחצר המשק לא תהיה דרך חצרות הכיתות. גם במקרה שהמעון משולב במבנה בקומות, צריכות להיות שתי כניסות אל המעון.

חצר משק תכלול גישה למחסן המטבח, מיקום לפחי אשפה, נקודת ניקיון ומקום לאריזות ריקות. יש לקחת בחשבון מתקני תשתית: פילר חשמל להתקנת מונים, ארון תקשורת, "גמל" מים וכיוצא בזה.

4. אוורור ותאורה (פנים וחוץ)

שטחם המינימלי של חלונות ודלתות הזכוכית יהיה לפחות 15% משטח הרצפה. פתחים יתוכננו כך שיתאפשרו תנאים מיטביים של תאורה, אוורור והצללה בכיתת המעון. חלונות הפונים לחצר יתוכננו בגובה נמוך על מנת שהפעוטות יוכלו לצפות מהכיתה בשטחי החוץ.

עוצמת התאורה במעון תהיה בהתאם לנדרש בתקן של מכון התקנים (ת"י 12464, חלק 1). מומלץ להתייעץ עם מומחה נגישות לצורך תכנון תאורה התואמת את צורכי הפעוטות ותפקודם. יש ליצור התאמה בין עוצמת התאורה וכיוונה לצורכי הפעוטות ולתפקודם. בתאורה חשמלית יש להעדיף גוון אור חם. אמצעי החימום והמיזוג יהיו חלק מתשתיות המעון.

5. גידור סביב החצרות וסביב המעון

גדר תתנשא לגובה המותר לפי חוק התכנון והבניה. לא תידרש גדר קדמית במקרה של בניית המבנה בקו אפס עם המדרכה. יש לייצב גדר סורגים בבסיס בטון. הסורגים יהיו סורגים תקניים. בכל חלקי הגדר, לרבות החלק העליון, לא יהיו אלמנטים חדים המהווים סכנת פציעה לפעוטות הנמצאים בסביבתה או מטפסים עליה. גובה גדר מינימלי יהיה 2 מטר והמרווח בין הסורגים בגדר לא יאפשר חדירת בעלי חיים משוטטים לשטח המעון.

6. מערכות תשתית בחצר

אם קיימות מערכות תשתית בחצר הכיתות העלולות לסכן את הפעוטות, כגון ארון חשמל, ברז כיבוי אש וכדומה – יש לגדר אותן באופן שימנע גישה או טיפוס. אך יש לאפשר גישה למערכות שתהיה פנויה ממכשולים, כגון צינורות הבולטים מהקרקע.

יש להימנע מסידור תאי בקרה לתשתיות (מנהולים) בשטח המשחקים ולהשתדל לקרבם למבנה או לגדר. יש לדאוג שהמכסים של תאי הבקרה יהיו מיושרים לפני קרקע.

7. מים וביוב

המים המסופקים למעון והמים לשימוש המעון יהיו ממקור מאושר ובאיכות מי שתייה.

אם קיימת במעון מערכת כגון ספרינקלרים לכיבוי אש, מתקן ריכוך מים וכדומה יותקן אביזר למניעת זרימה חוזרת בהתאם למדריך משרד הבריאות.

המעון יחובר למערכת הביוב הציבורית. בהעדר מערכת כזאת יותקן פתרון ביוב מקומי וזמני בפינה מגודרת של מגרש המעון – וזאת באישור משרד הבריאות.

צנרת ניקוזים אופקית של ביוב, לרבות פתחי ניקוי ובקרה, לא תותקן מתחת לתקרה שמפגע של שפכים עלול לסכן את החללים תחתיה, כגון כיתות, חדרי טיפול, אזורי פעילות, מטבחים, אזורים לאחסון, החזקה וטיפול במזון או בכלים הבאים במגע עם מזון.

רצפה בקומות מעל אזורים לאחסון וטיפול במזון, לרבות הקידוחים למעבר צנרת דרכה, תהיה אטומה לחדירת נוזלים.

קולטנים (צנרת אנכית של ביוב) לא יותקנו בחללים שבהם מאוחסן או מטופל מזון, אלא בפירים שיותקנו בפרוזדורים או במקום אחר באישור לשכת הבריאות.

שפכים מחדרי השירותים יהיו נפרדים מכל חלקי מערכת הביוב של המטבח, עד לתא ביקורת של ביוב מחוץ למעון.

מומלץ שבבניינים משותפים לכמה עסקים או מגורים, מערכת הביוב של המעון תהיה נפרדת ממערכות הביוב של הבניין המשותף.

צינורות ביוב של עסקים אחרים או מגורים לא יועברו דרך המטבח במעון.

8. מרחב מוגן מוסדי

המרחב המוגן המוסדי יתוכנן על פי הוראות פיקוד העורף המעודכנות[5] (חוק התכנון והבניה מפנה להוראות פיקוד העורף), בהתאם לאזור הגיאוגרפי שבו ממוקם המעון. חלל זה יכול לשמש לצרכים אחרים, כפי שמצוין בפרוגרמה.

9. היבטים של בטיחות

מעון יום שיקומי יהיה מקום בטיחותי מההיבט הפיזי ומההיבט התפעולי – ללא מפגעים וללא ליקויי בטיחות. פרק זה מרכז את ההוראות וההנחיות המתייחסות לתכנון ההיבטים הבטיחותיים במעונות יום שיקומיים[6]:

- מתלי מעילים לא יהיו נמוכים מ-1.8 מטר. אם הגובה נמוך מ-1.8 מטר, יש להתקין מגן.
- ארונות, ספריות וכוננויות יהיו מקובעים לקיר למניעת התהפכות.
- דלתות של ארונות וויטרינות יהיו מחומר בלתי שביר.

---

[5] מדריך של פיקוד העורף "מנחה לתכנון מרכיבי מיגון במוסדות ובמרכזי יום המפוקחים על ידי משרד הרווחה" (6.2016) https://www.oref.org.il/SIP_STORAGE/files/4/3594.pdf.

[6] ראו גם: מאה - המחלקה לפיתוח פדגוגי טכנולוגי (2008): ***בטיחות במעונות יום לגיל הרך***. תל -אביב: הוצאת משרד התמ"ת, אגף בכיר להכשרה ולפיתוח כוח אדם, תחום פדגוגיה.

- אין להציב מראות מזכוכית שבירה במקומות נגישים.
- ריצוף מונע החלקה על פי ייעודו (שטחים רטובים, מטבח וכדומה) ובהתאם לדרישות תקן לריצוף של מכון התקנים (ת"י 2279).
- אין להציב ציוד הניתן לטיפוס בצמוד למקומות עם הפרשי גובה (חלונות, מעקות וכיוצא בזה).
- חלונות יזוגגו בחומר שאינו מתנפץ. כנפי החלונות לא יבלטו לתוך הכיתה ולא יבלטו החוצה אם סף החלון נמוך מ-2 מטר. אם כנפי החלונות בולטים – יש לקבעם במצב פתוח.
- אין להתקין חלונות גרירה אנכיים (חלונות "גיליוטינה").
- אין להתקין חלונות חיצוניים מרפפות זכוכית.
- דלתות הנפתחות כלפי פרוזדורים וצירי תנועה אחרים, כגון דלתות הכיתות, לא תבלוטנה בעת הפתיחה לתוך תחום צירי התנועה. עליהן להיפתח בזווית של 180 או 90 מעלות לפחות, במקרה שהכנף הנפתחת נצמדת אל קיר פינתי.
- דלתות הזזה אסורות בחדרים שמיועדים לתפוסה של מעל 6 אנשים.
- אין להתקין דלתות מזוגגות בזכוכית רגילה אלא בחומר שאינו מתנפץ. לכל דלת יהיה מנעול פרפר דו צדדי שגובהו מעל פני הריצוף יהיה 1.8 מטר לפחות.
- יש לדאוג לסימון על זגוגיות הדלת לבטיחות הפעוטות.
- הידיות, המנעולים והחיפויים ("רוזטות") יהיו שלמים, חלקים וחופשיים מבליטת ברגים, פינים או חלקי פרזול אחרים.
- בדלתות יותקנו אביזרים להגנה על הפעוטות (כגון מגני אצבעות, מגנים מונעי טריקה).
- רוחב מעברים – יש להרחיב את המעברים נוסף על מה שהחוק מחייב היות שמדובר במעברים הנדרשים לנגישות מרבית וגם כיוון שהמעברים הם אל חדרים המשמשים לטיפולים.

ד. פירוט בנושא מערך המזון במטבח מבשל ותכנון המטבח

ההנחיות המקצועיות בנוגע למערך מזון של מעון יום שיקומי קובעות כי יהיה מטבח מבשל. יתרונות המטבח המבשל הן: טריות, גיוון, שליטה על חומרי גלם, על תהליך הבישול והכנת הארוחות והתאמה לצרכים התזונתיים של הפעוטות. תכנון נכון של המטבח יבטיח מימוש דרישות התזונה, תנאי התברואה הנאותים וייתן מענה לכל אשר נדרש בטיפול במזון: קבלה, אחסון, הכנה והגשה.

הכנת המזון במעון יום שיקומי תהיה מדי יום לאותו יום בלבד, ושעת הגשת המזון תהיה סמוכה לשעת סיום ההכנה. שיטת ההזנה המקובלת היא בשל-הגש (להכנה בשיטת בשל-צנן או כל שיטת הכנה אחרת – יש לקבל מראש את אישור לשכת הבריאות). הכנת המזון תתבצע במטבח וחלוקתו למנות תתבצע במטבחון הכיתה, אלא אם נדרש או אושר אחרת על ידי לשכת הבריאות.

1. מבנה ותשתית המטבח

- חצר המשק תכלול גישה למחסן המטבח, מיקום לפחי אשפה, נקודת מי שתייה לצורך ביצוע ניקיון ומקום לאריזות ריקות.
- מתקן לאצירת אשפה ימוקם בגבול המגרש, הרחק ככל האפשר ממבנה המעון ומאזורי תנועה ופעילות של הפעוטות. אין להטמין מתקנים לאצירת אשפה בחצרות המשחק של הפעוטות.

- המטבח ייבנה מחומרים יציבים, קשיחים ובלתי חדירים לרטיבות ואטומים בפני חדירת מזיקים וקינונם.
- קירות המטבח יהיו מחופים קרמיקה רחיצה בהירה, בגובה 1.85 מטר, מומלץ עד גובה תקרת הביניים.
- תקרת הביניים תהיה עשויה חומר שאינו סופג לחות, ניתן לניקוי וחיטוי, כגון פח מגולוון צבוע לבן.
- התאורה במטבח תהיה מוגנת מים ושבר, תקנית למטבחים וניתנת לניקוי בנקל. עוצמת התאורה המזערית בגובה משטחי העבודה תהיה 400 לוקס.
- רצפת המטבח תהיה מחומר קשיח, ניתנת לניקוי בנקל, משופעת לכיוון תעלות ניקוז.
- תעלות ניקוז יותקנו עם סל איסוף נשלף במקומות עבודה רטובים כגון שטיפת כלים ושטיפת ירקות.
- המטבח יהיה ממוזג ומאוורר לפי ת"י 6210 אוורור ואיכות אויר נאותה בתוך בניינים שאינם למגורים. הטמפרטורה האופפת במטבח לא תעלה על 28 מעלות צלזיוס.
- יש לתכנן פתרון לסילוק אדים וריחות ממתקני הבישול והאפייה. במעון של 3 כיתות ומעלה יש לתכנן מנדף.

2. קווים מנחים לתכנון מערך המזון והמטבח

- <u>מערך המזון של מעון היום השיקומי נדרש לעמוד בכל הקריטריונים הרלוונטיים של משרד הבריאות והתכנון, וצריך להיות מאושר בהתאם לכל דין לפני תחילת הבנייה.</u>
- ההזנה תתבסס על אספקת מזון שבועית. אם תדירות האספקה לעיתים רחוקות יותר, יש לתכנן שטחי אחסון מספיקים, על בסיס אורך חיי המדף של מוצרי המזון.
- שיטת העבודה במטבח תהיה בשל-הגש. הכנת מזון עבור אותו יום בלבד והגשת הארוחות בסמוך לשעת הכנתן.
- תכנון מערך המזון והציוד במטבח יאפשר תזרים חד כיווני – החל בשלב קבלת חומרי הגלם, אחסון, טיפול במזון גולמי, טיפול תרמי וטיפול במזון מוכן וכלה בהגשתו. תישמר הפרדה בין תהליכי הטיפול בחומר הגלם המזוהם ובין מזון בתהליך הכנה ובין מזון מוכן לאכילה, על מנת למנוע זיהום צולב בכל שלבי הכנת המזון.

3. ציוד ודרישות בסיסיות בתהליך הטיפול במזון

- מטבח המעון יכלול מדורים נפרדים, כגון מדור לשטיפה וחיטוי ירקות גולמיים, מדור להכנת סלטים מירקות שעברו שטיפה וחיטוי, מדור לטיפול במזון גולמי מן החי, אזור לטיפול תרמי ואפייה, מדור למזון מוכן ומדור להדחת כלי מטבח.
- במעון יהיו לכל הפחות מתקני הקירור האלה: מקרר למזון גולמי, מקפיא ומקרר למזון מוכן לאכילה. בהתאם להיקף האחסון בקירור ובהקפאה, ייתכן שיידרשו מקררים או מקפיאים נפרדים למוצרים שונים.

- מדור עבודה יכלול לפחות משטח עבודה, כלי עבודה וכיור תפעולי בגודל מתאים המיועד לטיפול במזון ייעודי.
- בכל הכיורים במטבח יותקן ברז עם מים חמים וקרים.
- הפשרת מזון גולמי מן החי תבוצע במקרר הפשרה.
- רצוי כי מקררי הפשרה ומקררי אחסון מזון גולמי מן החי בתהליך יהיו במדור טיפול במזון גולמי מן החי.
- ככלל, אחסון ביצים יהיה בקירור, בנפרד ממזון אחר. במסגרות קטנות (עד 20 ילדים) ניתן לאחסן ביצים במקרר למזון גולמי בתנאי שיאוחסנו באריזתן המקורית במדף נפרד. פתיחת ביצים תהיה במדור לטיפול במזון גולמי מן החי .
- מזון מוכן לאכילה יאוחסן במקרר ייעודי בטמפרטורה שלא תעלה על 4 מעלות צלזיוס.
- מוצרים הדורשים קירור דוגמת ירקות ופירות, מוצרי חלב, ביצים וכולי יאוחסנו במקררים ייעודיים בטמפרטורה של 4 מעלות צלזיוס. יש להקפיד על אחסון בנפרד של ירקות ופירות לא שטופים, ביצים, מוצרים מהחי ובין מוצרי מזון מוכנים לאכילה (כגון סלטים, מוצרי חלב וכדומה). ניתן להפריד על ידי מגירות שונות באותו מקרר או מקררים נפרדים בנפח מתאים.
- מזון קפוא יאוחסן במקפיא בטמפרטורה של מינוס 18 מעלות צלזיוס, בהפרדה לפי סוגי המזון (כגון בשר ומוצריו, דגים, ירקות, בצקים וכולי). הפרדה לפי סוגי המזון יכולה להיות במתקן נפרד, או במגירות/מדפים נפרדים באותו מקפיא.
- הדחת כלי אוכל וכלי עבודה תבוצע באמצעות מדיחי כלים המאפשרים חיטוי כלים בחום.
- טחינת מזון גולמי מהחי תתבצע במטחנה המיועדת למטרה זו בלבד. אם יש עבודה על יותר מסוג אחד של מזון גולמי מהחי באותו יום עבודה, יש להשתמש בראשי טחינה לאחר ניקוי, חיטוי וייבוש.
- מזון המיועד לריסוק בבלנדר או במעבד מזון יעבור לאחר בישול למדור לטיפול במזון מוכן.
- ריסוק מזון במיקסר או בבלנדר ייעשה במכשירים שניתן לפרק בהם את כל החלקים הבאים במגע עם המזון ולנקות אותם ביסודיות. המכל יהיה בגודל מתאים לריסוק כמות המזון הנדרשת מכל סוג מזון בהפעלה אחת.
- חלקי המכשירים לריסוק מזון הנמצאים במגע עם המזון צריכים להיות עמידים בפני שטיפה בטמפרטורה של לפחות 82 מעלות צלזיוס.
- הציוד לטיפול תרמי במזון יהיה מתאים לטיפול הנדרש. טיפול תרמי מלא (כגון צלייה, טיגון, אפייה, בישול וכדומה) של מזון יבוצע כך שהטמפרטורה במזון תגיע לכל הפחות ל-74 מעלות צלזיוס למשך 15 שניות.
- הפשטת הקרטונים/אריזות רב פעמיות תהיה במחסן ואריזות יפונו לחצר המשק למקום סגור ייעודי.
- מוצרים יבשים כמו קטניות, תבלינים, אורז, סוכר וכדומה יאוחסנו באריזת ספקים במדפי אחסון ייעודיים, בגובה 30 ס״מ מהרצפה לפחות, במחסן מאוורר היטב.

4. תהליך הטיפול במזון

- ירקות ופירות יעברו שטיפה וחיטוי במדור ייעודי. לאחר שטיפה יועברו למשטח עבודה להכנה ויאוחסנו במקרר ייעודי למזון מוכן עד החלוקה. יש לטפל בפירות ובירקות המיועדים לסלטים לפני הירקות המיועדים לבישול.
- מוצרי הבשר, בהתאם לתפריט של אותו יום, יעברו מהמקפיא למקרר הפשרה ייעודי בטמפרטורה של 4 מעלות צלזיוס, במכלים מכוסים בעלי מסננת לניקוז ואיגום נוזלים, ומשם יעברו למדור להכנת בשר ולאחר מכן לטיפול תרמי.
- עיבוד מזון מהחי יהיה במדור ייעודי לפעילות זו בלבד (בשר, עוף, דגים). אם במעון קיים מדור יחיד לטיפול במזון מהחי, ניתן להשתמש בו מדי יום עבור סוג אחד של מזון מהחי תוך הקפדה על ניקוי וחיטוי יסודי של משטח העבודה והכלים לפני ואחרי הטיפול.
- מסיום ההכנה ועד הגשת המזון יש לשמור על טמפרטורה מתאימה: מזון חם בטמפרטורה של 65 מעלות צלזיוס לפחות ומזון קר בטמפרטורה שלא תעלה על 4 מעלות צלזיוס.

5. מטבחון בכיתות המעון

- מטבחון בכיתה יכלול לפחות: משטח עבודה, כיור, קומקום להרתחת מים, מדיח, מקרר, ארונות אחסון, מתקן ייבוש כלים. המקרר אינו מיועד לאחסון מזון של צוות, שאריות מזון ותרופות.
- מטבחון הכיתה ישמש לחלוקת מזון מוכן לאכילה, הכנת תרכובת מזון לתינוקות/מזון ייעודי (תמ"ל/תמ"י) והדחת צלחות, סכו"ם וכוסות המיועדים לפעוטות. מטבחון זה לא יהיה נגיש לפעוטות.
- בארונות המטבחון בכיתות יהיו כלי אוכל (צלחות, סכו"ם, כוסות) מתאימים לצורכי האכילה של הפעוטות ולהדחה במדיח כלים, בכמות מספקת. חל איסור להשתמש בכלים חד פעמיים.
- הדחת כלי אוכל של הפעוטות בכיתה תבוצע במדיח כלים המאפשר חיטוי וְיִיבּוּש של הכלים.

סיכום

המדריך לתכנון מעונות יום שיקומיים גרסה 2022 הוא תוצר משותף של משרד הרווחה והביטחון החברתי, הקרן לפיתוח שירותים לנכים של המוסד לביטוח לאומי, משרד הבריאות וקרן שלם. מעונות היום השיקומיים הם אחד מתחומי הליבה של ארבעת השותפים בהיותם חלון הזדמנויות לשיקום של פעוטות עם צרכים מיוחדים ושילובם בחברה.

תשתית פיזית טובה חשובה ביותר כדי לאפשר את מתן השירותים לפעוטות בצורה המיטבית. האתגר המשותף שלנו הוא לשדרג את תשתית המעונות הקיימים ולבנות מעונות חדשים בפריסה גאוגרפית רחבה כדי להנגיש אותם לפעוטות ולמשפחותיהם ככל האפשר.

מעון יום שיקומי שנבנה בהתאם לפרוגרמה זאת וכולל בתוכו את הפונקציות הנדרשות, יאפשר לצוות המטפל תנאים מקצועיים ואיכותיים בעבודתו ויאפשר לפעוטות מבנה מותאם לצורך קבלת הטיפול המיטבי שהם זקוקים וראויים לו.

המדריך כולל את המידע המעודכן ביותר ומטרתו לסייע לכם לתכנן מעון יום שיקומי תכנון מיטבי. ריכזנו את התובנות מהשטח בהתבסס על ניסיון רב שנים של מעורבות ושותפות בהקמת מעונות יום שיקומיים וליווי פעילותם.

אנו מקוות כי המדריך יסייע לכם לפשט את התהליך ולקצרו ומאחלות לכם הצלחה.

בברכה,

דינה בן לביא, רוני גולדברג, מיקי כהן.

נספחים

תקן הצטיידות למעונות יום שיקומיים

https://www.btl.gov.il/Funds/Services_for_the_Disabled/Documents/TekenMeonotYom.xlsx

שירותים 1

אלונה ליפשיץ אדריכלים רחוב בן יהודה 7, ירושלים ט: 02-6256211 פ: 02-6257211 נ: 050-6831700 מייל: office.a.l.arch@013.net.il אתר אינטרנט: www.alonallfshitz.co.il	מעון יום חלופה 1 ק.מ. 1:50	4 2.05.2022

שירותים 2

חלון חיצוני
חלון חיצוני
אגנית רחצה
מנשמח
90
180
מחיצה נמוכה
(מרספה)
מחומר קל
שידת החתלה
285
ציור גבוה
+ מראה
חלון פנימי
400
ארון מגירות
מדף גבוה
שרותים
וחדר רחצה
10 מ"ר
130
ציור נמוך
+ מראה
מדף נמוך
90
שירותים לפנוטות מהלכים
אלונה ליפשיץ אדריכלים
רחוב בן יהודה 7, ירושלים
ת 02-6256211 פ: 02-6257211 נ: 050-6831700
מייל: office.a.l.arch@013.net.il
אתר אינטרנט: www.alonalifshitz.co.il
מעון יום
חלופה 2
ק.מ. 1:50
5
2.05.2022

כיתות 1

אלונה ליפשיץ אדריכלים רחוב בן יהודה 7, ירושלים ת: 02-6256211 פ: 02-6257211 נ: 050-6831700 מייל: office.al.arch@013.net.il אתר אינטרנט: www.alonalifshitz.co.il	מענון יום - חלופה 1 ק.מ. 1:100	1 2.05.2022

כיתות 2

אלונה ליפשיץ אדריכלים רחוב בן יהודה 7, ירושלים 050-6831700 :נ 02-6257211 :פ 02-6256211 :פ מייל: office.al.arch@013.net.il אתר אינטרנט: www.alonaltshitz.co.il	מעון יום – חלופה 2 ק.מ. 1:100	2 2.05.2022

כיתות 3

אלונה ליפשיץ אדריכלים רחוב בן יהודה 7, ירושלים ☎ 02-6256211 פ: 02-6257211 נ: 050-6831700 מייל: office.al.arch@013.net.il אתר אינטרנט: www.alonalifshitz.co.il	מענון יום - חלופה 3 ק.מ. 1:100	3 2.05.2022